

De Diversiteitswijzer: Observatielijst Diversiteitscompetenties

Inti Soeterik & Robert van Mulligen

Publicatie van Universitaire PABO Amsterdam & Kenniscentrum Onderwijs en Opvoeding, Hogeschool van Amsterdam, Hogeschool/Universiteit van Amsterdam

© I. Soeterik, & R. van Mulligen (2016). *Diversiteitswijzer: Observatielijst Diversiteitscompetenties*. Amsterdam: Hogeschool/Universitaire PABO van Amsterdam.

1. Handleiding Observatie-instrument Diversiteitscompetenties

Het Observatie-instrument Diversiteitscompetenties (ODC) heeft als doel om reflectie op gedrag in de super diverse klas te stimuleren. Het instrument is onderverdeeld in de thema's *Communicatie tussen de leerkracht en de ander, (zicht op) leerlingen en relaties in de klas, en Leeromgeving en lesinhoud*, waaronder weer verschillende sub thema's vallen. In totaal bestaat het observatie-instrument uit 49 categorieën. De ODC is het beste inzetbaar bij observatie van lessen over gevoelige thema's en lessen waarbij er ruimte is voor discussie in de klas. Hieronder worden de gekozen observatiethema's, sub thema's, items, de leeswijzer, het gebruik van het instrument en de analyse van de uitkomsten verder toegelicht.

1.1 Toelichting op de observatiethema's

De items van het observatie-instrument zijn gegroepeerd onder drie overkoepelende thema's, namelijk 1) *Communicatie tussen de leerkracht en de ander*, 2) *(zicht op) leerlingen en relaties in de klas* en, 3) *Leeromgeving en lesinhoud*. Deze overkoepelende thema's zijn weer opgedeeld in zeven specifiekere sub thema's. Hieronder wordt toegelicht wat deze (sub) thema's zijn en voor wat voor een soort (les)observatie deze geschikt is.

Thema 1: Communicatie tussen de leerkracht en de ander

Onder dit eerste thema vallen 16 items (items 1 t/m 16). Deze zijn gegroepeerd binnen de sub thema's 'Algemeen' en 'Bij conflict'.

Observatie omtrent het thema 'Communicatie tussen de leerkracht en de ander' kan goed ingezet worden bij observaties van één op één gesprekken tussen de leerkracht en een leerling of tussen de leerkracht en een ouder. Bij de sub thema's en daaronder vallende items gaat het om communicatie tussen twee individuen, namelijk tussen de leerkracht en een leerling, of tussen de leerkracht en een andere persoon zoals bijvoorbeeld een ouder. Belangrijk is dus dat het bij deze items *niet* gaat om communicatie in een groep en de dynamiek daar omheen (onder het thema 'Zicht op leerlingen en relaties in de klas' zijn items te vinden die betrekking hebben op communicatie in de groepscontext; zie hieronder bij thema 2).

Thema 2: (zicht op) leerlingen en relaties in de klas

Onder het tweede thema zijn 23 items geplaatst (items 17 t/m 39). Deze zijn gegroepeerd binnen de sub thema's 'Zicht op leerlingen', 'Creëren van een veilige leefomgeving' en 'Stimuleren van Multiperspectiviteit'.

Observatie omtrent het thema '(zicht op) leerlingen en relaties in de klas' kan goed ingezet worden bij observaties van interacties in een groep, bijvoorbeeld interacties tussen leerlingen onderling en de leerlingen en de leerkracht in de klas. Dit kan binnen de context van een 'formele' les of een informele situatie in de klas of school waarin interactie binnen de groep plaatsvindt, zoals bijvoorbeeld een schoolbrede activiteit.

Het eerste en tweede sub thema ('Zicht op leerlingen' en 'Creëren van een veilige

leefomgeving') hebben meer betrekking op de sociale processen en pedagogische relatie tussen de leerlingen en leerkracht in de klas. Het derde sub thema ('Multiperspectiviteit') heeft meer een link naar wat er inhoudelijk tijdens de les gebeurt. Daarbij gaat het niet persé alleen om observatie van de formele lesinhoud (zoals lessen die expliciet tot doel hebben dialoog, discussie en meningsvorming onder leerlingen te bevorderen), maar ook om observatie van informele inhoud die zich tijdens een lessituatie of schoolse activiteit voordoet, bijvoorbeeld wanneer er zich in de groep een incident of meningsverschil voordoet.

De sub thema's 'Creëren van een veilige leefomgeving' en 'Multiperspectiviteit' kunnen specifiek van waarde zijn wanneer deze ingezet worden voor observatie van een les over een gevoelig thema (denk bijv. aan thema's als pesten, actuele maatschappelijke discussies, seksualiteit, geloof en tradities).

Thema 3: Leeromgeving en lesinhoud

Onder het derde thema zijn 10 items geplaatst (items 40 t/m 49). Deze zijn gegroepeerd binnen de sub thema's 'Leeromgeving' en 'Lesinhoud'.

Beide sub thema's hebben betrekking op het formele leerproces en de formele lesinhoud en gaan in op het gebruik van materialen, middelen, strategieën en het betrekken van de omgeving in het leerproces en de lesinhoud.

Bij het sub thema 'Lesinhoud' komen verschillende items terug die ook bij andere sub thema's ingevoegd zijn, maar hier dan in iets aangepaste vorm. Hier gaat het om wat de leerkracht zelf expliciet doet/ bewust aanbiedt als lesinhoud aan de klas.

Toelichting op de items

Zoals te zien in de ODC zijn sommige items in het observatie-instrument meer specifiek gemaakt, terwijl andere items met opzet breder gehouden zijn. Een voorbeeld is item 17: 'Toont belangstelling voor de bredere sociaal-maatschappelijke context en achtergrond van leerlingen'. Het idee achter het breed houden van dit item is dat deze belangstelling op verschillende (bijv. zowel verbale als non-verbale) manieren getoond kan worden, waarbij er niet maar één goede manier is. Bij sommige items die breed geformuleerd zijn is ter verduidelijking een voorbeeld gegeven (bijvoorbeeld bij item 17: 'Stelt leerlingen vragen over hun leefwereld en achtergrond').

Tevens belangrijk om te vermelden is dat er ook items tussen staan die niet in elke (les)situatie gescoord zullen kunnen worden. Zo zullen bijvoorbeeld de items die horen bij het sub thema 'Bij conflict' (onder het eerste thema 'Communicatie tussen de leerkracht en de ander') niet altijd van toepassing zijn, omdat conflict (gelukkig!) lang niet altijd aan de orde is bij communicatie tussen de leerkracht en een ander persoon.

Ook zijn er verschillende items binnen het tweede thema '(zicht op) leerlingen en relaties in de klas' die niet in elke (les)situatie gescoord zullen kunnen worden. Items als 'Bespreekt algemene omgangsvormen en regels in de klas' (item 21) en 'Bespreekt specifieke omgangsvormen en regels m.b.t. het omgaan met verschillen' (item 22) zullen niet in elke (les)situatie gescoord kunnen worden omdat niet elke (les)situatie ruimte zal bieden voor het actief bespreken van omgangsvormen en regels. In dit geval, als er dan 'niet' achter dit item gescoord wordt, wil dat niet zeggen dat dat wel had móeten

gebeuren in deze specifieke les. Wel is het een aanleiding voor de leerkracht (in opleiding) om er bij stil te staan en zich af te vragen óf hier wellicht ruimte voor was geweest, of dat nuttig was geweest, iets had toegevoegd daar waar het gaat om het omgaan met, inspelen op, gebruik maken of inbrengen van diversiteit.

Omdat de opzet is dat de drie thema's onafhankelijk van elkaar ingezet kunnen worden in een observatie en dus ook slechts een deel van het observatie-instrument gebruikt kan worden, is er een enkele keer gelijkenis tussen enkele items onder de verschillende thema's.

Voor de leesbaarheid is er voor gekozen in de items uitsluitend te refereren naar 'hij' en 'zijn', maar in het geval de observatie een les van een vrouwelijke leerkracht (in opleiding) betreft moet daar vanzelfsprekend 'zij' en 'haar' gelezen worden.

1.2 Leeswijzer

Zoals hierboven al weergegeven zijn verschillende items (deels) overgenomen uit de competentiematrix van de Pabo HvA en de UPvA. Daarover het volgende:

- Er zijn items gebruikt uit de volgende vier competentiedomeinen: **Interpersoonlijke competenties** (IC); **Pedagogische competenties** (PC); **Vakdidactische competenties** (VC); **Competenties m.b.t. samenwerken met de omgeving** (SO).

De hierboven aangegeven kleuren zijn in de linker kolom weergegeven wanneer een item (groot en deels) uit de competentiematrix overgenomen is.

- Binnen de verschillende competentiedomeinen van de competentiematrix bestaan verschillende componenten, aangegeven met letters A – G. Daarnaast worden er binnen de competentiematrix ontwikkelingsniveaus aangegeven: Beginnend, In ontwikkeling, Startbekwaam, Vakbekaam, Excellent.
- Wanneer een item uit de competentiematrix overgenomen is wordt dat na het item aangegeven tussen haakjes. Bijvoorbeeld: (IC/E/S) = Interpersoonlijke competenties/ competentie E / niveau Startbekwaam.
- Vaak zijn er, ter aanscherping of specificering, kleine wijzigingen gemaakt in de formulering van de competentie. In dat geval staat de bovengenoemde codering tussen twee haakjes: ((.....)).

1.3 Toelichting voor gebruik

- 1) Ten eerste moet bepaald worden wat voor een les geobserveerd gaat worden. Gaat het om een observatie van een eigen les (op basis van video opname), of gaat het om een observatie van een les van een ander? (en is dat dan een observatie in de klas, of een observatie op basis van een video opname?)
- 2) Het is belangrijk voor het werken met het observatie-instrument de thema's, sub thema's, items en voorbeelden daarbij door te lezen. Er moet een keuze gemaakt worden naar welke thema's de focus uitgaat bij de observatie. Niet alle thema's zullen bij iedere geobserveerde situatie van

toepassing zijn (zie 2.1). Dit wordt mede bepaald door het doel van de les die geobserveerd wordt. Gezien het aantal items wordt aangeraden niet meer dan twee thema's in te zetten bij een observatie. Dit geldt nog sterker wanneer het een *live* observatie in de klas betreft.

- 3) De items zijn omschreven in termen van observeerbaar handelen. De bedoeling is dat de items uit het instrument zo letterlijk mogelijk geïnterpreteerd worden.
- 4) Bij het inzetten van de wijzer wordt er slechts één moment gemeten. Het observatie-instrument wordt gescoord door 'wel' of 'niet' achter de items aan te vinken. Het gaat er dus om of de persoon het handelen op het geobserveerde moment wel of niet laat zien.
- 5) Als 'wel' is aangevinkt, kan in de vijfde kolom (die aangeeft Z/M/S/ZS) worden aangegeven *in welke mate* de leerkracht (in opleiding) het beschreven gedrag vertoont, namelijk: Z (wel, maar Zwak) / M (wel, maar Matig) / S (Sterk) / ZS (Zeer Sterk).
NB deze indeling geeft slechts aan *in welke mate/hoe sterk* bepaald gedrag aanwezig is. Ook hier geldt dat bepaald gedrag niet persé altijd in elke situatie sterk of zeer sterk aanwezig *moet* zijn. Het doel van het aanvinken van de mate is dus niet een waardeoordeel te vormen over de geobserveerde praktijk. Het doel is de reflectie en discussie over die praktijk aan te scherpen (zie discussie bij 1.2).
- 6) In de meest rechtse kolom is er ruimte voor opmerkingen zoals bijvoorbeeld beschrijving van een voorbeeld, een citaat, ofwel (in het geval van een video-observatie) de specifieke tijdsmarkering van een geobserveerd item. Na ieder thema is er ruimte voor uitvoeriger toelichting.

1.4 Na het scoren

Bij het analyseren van de scores gaat het om een kwalitatieve interpretatie van de scores. Zoals eerder vermeld is het niet persé positiever als er vaker 'wel' gescoord wordt. De observatie is een momentopname in een specifieke context. Uiteindelijk moet er over het geobserveerde gedrag gereflecteerd worden in relatie tot de –bredere- context (en het eerder verloop van gebeurtenissen daarin) waarin dit gedrag geobserveerd is. Verschillende contexten zullen verschillende kansen, uitdagingen en (on)mogelijkheden met zich meebrengen. Daarin spelen de ervaring, (didactische) opvattingen, achtergrond, en ook de leerlingen allemaal een rol. Bij voorkeur worden de uitkomsten met een begeleider, opleider of collega besproken om deze in lijn te leggen met de verdere ontwikkeling van de leerkracht (in opleiding).

De uitkomsten van de observaties en zelfreflectie kunnen leiden tot verschillende vervolgactiviteiten. Als follow-up kan gedacht worden aan na of bijscholing en training, en/of het intensiveren van collegiale consultatie op dit thema. Door het observatie-instrument meerdere malen in opleiding of loopbaan in te zetten kan er beter zicht ontstaan op de (eigen) ontwikkeling.

Om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen van de diversiteitscompetenties, is het nodig om

naast het Observatie-instrument Diversiteitscompetenties (ODC) ook de Vragenlijst Diversiteitscompetenties (VDC) in te zetten. Op die manier is het geobserveerde gedrag te vergelijken met de attitude en kennis betreffende diversiteit. Bij afname van zowel de ODC en de VDC kan zo beter worden gereflecteerd op het (eigen) doen en laten. Iemand kan er zo bijvoorbeeld van bewust worden dat hij/zij bepaald gedrag laat zien, terwijl hij/ zij overtuigd andere attitudes en kennis over het onderwerp heeft. Het inzetten van beide instrumenten kan hier een eventuele *mismatch* aan het licht brengen en de bewustwording ervan stimuleren.

5. De Diversiteitswijzer – Observatie-instrument Diversiteitscompetenties (ODC)

De Diversiteitswijzer – Observatie-instrument Diversiteitscompetenties (ODC)

Waarom een diversiteitswijzer?

Lesgeven in de ‘grote stad’ vraagt om andere competenties van leerkrachten dan in andere, niet-stedelijke, gebieden. Leerkrachten die lesgeven in de grote stad hebben vaak te maken met een grotere diversiteit aan leerlingen en ouders, waarbij grote verschillen kunnen bestaan in etniciteit, cultuur, sociaal economische status en cognitieve en sociale competenties. Tegelijkertijd bevinden leerkrachten zich in een rijke sociale en culturele omgeving met een hoge concentratie aan educatieve voorzieningen, projecten en andere pedagogische professionals. Deze ‘culturele diversiteit’ vraagt om bepaalde ‘diversiteitscompetenties’ van leerkrachten, die bovenop de vakinhoudelijke competenties komen. Met diversiteitscompetenties bedoelen wij: de vaardigheden, houding en kennis van leerkrachten op het gebied van diversiteit. De Diversiteitswijzer beoogt, aan de hand van een observatie-instrument (het Observatie-instrument Diversiteitscompetenties, de ODC) en een vragenlijst (Vragenlijst Diversiteitscompetenties, de VDC) een aanzet te doen tot het in kaart brengen van deze competenties.

Het Observatie-instrument Diversiteitscompetenties

De ODC beoogt de gebruiker te stimuleren in de reflectie op het complexe onderwerp Diversiteit. Het doel is leerkrachten (in opleiding) te helpen inzien dat het omgaan met, inspelen op, gebruik maken of inbrengen van diversiteit niet vanzelfsprekend is – maar iets is waar bewust aan gewerkt en op gereflecteerd moet worden. Op het niveau van de individuele professionele ontwikkeling is het doel van de ODC zicht te krijgen op wat een leerkracht (in opleiding) laat zien wat betreft het omgaan met, inspelen op, gebruik maken of inbrengen van diversiteit en op welke punten zijn of haar praktijk hierin kan verbeteren. Door de ODC meerdere malen in de opleiding of loopbaan in te zetten, bijvoorbeeld in het kader van intervisie- en leergesprekken, kan er beter zicht ontstaan op de (eigen) ontwikkeling op dit gebied. Ook kunnen leerkrachten (in opleiding) het instrument inzetten bij collegiale intervisie. Het instrument kan dan een startpunt zijn voor gesprekken tussen leerkrachten onderling over het omgaan met, inspelen op of inbrengen van diversiteit in de les. Ook kan het instrument ingezet worden binnen (professionaliserings)programma’s waarin zelfreflectie een belangrijke rol speelt.

De items in de ODC zijn omschreven in termen van observeerbaar handelen. Het observatie-instrument wordt gescoord door ‘wel’ of ‘niet’ achter de items aan te vinken. Het gaat er dus om of de persoon het handelen op het geobserveerde moment wel of niet laat zien. Vervolgens, als ‘wel’ is aangevinkt, kan aangevinkt worden *in welke mate* de leerkracht (in opleiding) het beschreven gedrag vertoont, namelijk: Z (wel, maar Zwak) / M (wel, maar Matig) / S (Sterk) / ZS (Zeer Sterk). Echter, of bepaalde items nu met wel/ niet, zwak/ matig/ sterk/ zeer sterk gescoord worden, het doel is in relatie tot ieder thema een ieder aan te zetten over deze praktijk te reflecteren. Concreet betekent dit dat, als er bij het inzetten van het Observatie-instrument Diversiteitscompetenties ‘niet’ of ‘zwak’ achter een item gescoord wordt, dat niet wil zeggen dat bepaald gedrag wel (sterk) aanwezig had *moeten* zijn in de geobserveerde (les) situatie. Wel is het een aanleiding voor betrokkenen om de vraag

te stellen óf er binnen de geobserveerde context , op dat specifieke moment, wellicht ruimte was geweest voor een andere benadering of aanpak, of een andere reactie of insteek nuttig was geweest, en of dat iets had toegevoegd daar waar het gaat om het omgaan met, inspelen op, gebruik maken of inbrengen van diversiteit. Kortom, er moet altijd over het geobserveerde gedrag gereflecteerd worden in relatie tot de context waarin dit gedrag geobserveerd is. Verschillende contexten zullen verschillende kansen, uitdagingen en (on)mogelijkheden met zich meebrengen.

De Diversiteitswijzer in zijn geheel en dit deelinstrument is op zich nadrukkelijk niet bedoeld voor *beoordeling* van het functioneren van leerkrachten (in opleiding). Het doel is niet om tot een ‘totaal score’ of oordeel over het gedrag, de attitude of de kennis van een individu te komen. Het gaat bij het analyseren van de scores om een kwalitatieve interpretatie van de scores. Bij voorkeur wordt de observatie met een begeleider, opleider of collega besproken om deze in lijn te leggen met de verdere ontwikkeling van de leerkracht (in opleiding).

Om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen van de diversiteitscompetenties, is het raadzaam om naast het Observatie-instrument Diversiteitscompetenties (ODC) ook de Vragenlijst Diversiteitscompetenties (VDC) in te zetten. Op die manier is het geobserveerde gedrag te vergelijken met de attitude en kennis betreffende diversiteit. Bij afname van zowel de ODC en de VDC kan nog optimaler worden gereflecteerd op het (eigen) doen en laten. Iemand kan er zo bijvoorbeeld van bewust worden dat hij/zij bepaald gedrag laat zien, terwijl hij/ zij overtuigd andere attitudes en kennis over het onderwerp heeft. Het inzetten van beide instrumenten kan hier een eventuele *mismatch* aan het licht brengen en zo bepaalde bewustwording stimuleren.

Instructies bij de ODC:

Voordat de ODC ingezet wordt moet bepaald worden wat voor een les geobserveerd gaat worden. Gaat het om een observatie van een eigen les (op basis van video-opname), of gaat het bijvoorbeeld om een observatie van een les van een ander (en is dat dan een observatie in de klas, of een observatie op basis van een video-opname)? De ODC is het beste inzetbaar bij de observatie van lessen met discussie in de klas.

Vervolgens is het belangrijk voor het werken met het observatie-instrument de thema's (1) *Communicatie tussen de leerkracht en de ander*, 2) *(zicht op) leerlingen en relaties in de klas* en, 3) *Leeromgeving en lesinhoud*), sub thema's, items en voorbeelden bij de items door te lezen. Niet alle thema's zullen bij iedere geobserveerde situatie van toepassing zijn. Er moet dus een keuze gemaakt worden naar welke thema's de focus uitgaat bij de observatie. Dit wordt mede bepaald door het doel van de les die geobserveerd wordt. Gezien het aantal items wordt aangeraden niet meer dan twee thema's in te zetten bij een observatie. Dit geldt nog sterker wanneer het een *live* observatie in de klas betreft.

Daarna kan het instrument ingezet worden. Als bij het observeren 'wel' is aangevinkt, kan in de vijfde kolom (die aangeeft Z/M/S/ZS) worden aangegeven *in welke mate* de leerkracht (in opleiding) het beschreven gedrag vertoont, namelijk: Z (wel, maar Zwak) / M (wel, maar Matig) / S (Sterk) / ZS (Zeer Sterk). Ook is er in de meest rechtse kolom ruimte voor opmerkingen zoals bijvoorbeeld beschrijving van een voorbeeld, een

citaat, ofwel (in het geval van een video-observatie) de specifieke tijdsmarkering van een geobserveerd item. Na ieder thema is er ruimte voor uitvoeriger toelichting.

Voor meer achtergrondinformatie over de diversiteitswijzer en handleidingen van zowel het observatie-instrument als de vragenlijst zie het document 'verantwoording en handleiding diversiteitswijzer'.

1) Communicatie tussen de leerkracht en de ander		Wel	Z/M/S/ZS	Niet	Opmerking/ Voorbeeld*
Algemeen					
1	De fysieke houding straalt openheid en rust uit <i>Bijv. zit/ staat rustig en stabiel; zit/ staat rechtop; geen gekruiste armen voor het lichaam</i>	((IC/A/I))			
2	Stelt open vragen				
3	Laat de ander uitpraten				
4	Parafraseert wat de ander zegt				
5	Gaat in op inbreng en vragen van de ander				
6	Toont belangstelling in sociaal culturele bagage en achtergrond van de ander <i>Bijv. Stelt vragen over de leefwereld en achtergrond van de ander</i>	((SO/B/B))			
7	Laat <u>verbaal</u> blijken dat hij zich verplaatst in het perspectief van de ander <i>Bijv. door gebruik van uitdrukkingen als 'ik begrijp dat..' 'ik zie dat..'</i>	((IC/A/I))			
8	Geeft aan wanneer hij een eigen mening, standpunt of oordeel verkondigt <i>Bijv. door gebruik van uitdrukkingen als 'ik denk dat..' 'ik ben van mening dat..'</i>				
9	Is specifiek (vermijdt generalisaties) <i>Bijv. i.p.v. '..je bent lastig' 'ik heb er last van als jij, tijdens de les ...'</i>				
10	Vat samen wat besproken is (om te controleren of hij andermans punt begrepen heeft)				
Bij conflict					
11	Wanneer zich een conflict voordoet, gaat hij er op in om problemen te verhelderen (negeert/vermijdt deze niet)				
12	Toont flexibiliteit/bereid te zijn van standpunt te veranderen				
13	Toont empathie/zichzelf te kunnen en willen verplaatsen in een ander				
14	Laat het weten wanneer hij het niet eens is met een standpunt, tegelijk uit hij wel respect voor de visie van de ander <i>Bijv. door gebruik van uitdrukkingen als 'Ik begrijp dat jij dit zo ziet.., echter ik ben van mening dat..'</i>				
15	Vermijdt het gebruik van stoppers zoals 'ja maar...'				
16	Maakt communicatieprocessen en patronen met de ander bespreekbaar <i>Bijv. Spreekt gevoel uit naar gesprekspartner wanneer hij een negatieve reactie ontvangt en/of geeft aan wanneer hij over een bepaald persoonlijk onderwerp niet wil praten.</i>	((IC/C/V))			

2) (zicht op) leerlingen en relaties in de klas		Wel	Z/M/S/ZS	Niet	Opmerking/Voorbeeld*
Zich op leerlingen					
17	Toont belangstelling voor de bredere sociaal-maatschappelijke context en achtergrond van leerlingen <i>Bijv. stelt leerlingen vragen over hun leefwereld en achtergrond</i> (SO/B/B) ((PC/DI))				
18	Benadert leerlingen binnen de groep als individuen <i>Bijv. gaat specifiek in op de ervaring/ inbreng van één leerling.</i> (PC/A/I)				
19	Stelt kinderen vragen over zichzelf <i>Vraagt bijv. aan een kind hoe iets of een bepaald onderwerp bij hem/haar thuis leeft of gebruikt wordt, of hoe hij ergens over denkt of ergens ervaring mee heeft</i> (PC/D/B)				
20	Speelt bij het benaderen van leerlingen in op verschillende (culturele-, religieuze-, sociaaleconomische- en gezins-) achtergrond <i>Bijv. door gericht en bewust leerlingen met verschillende achtergronden te vragen hoe iets of een bepaald onderwerp bij hen thuis leeft of gebruikt wordt, of hoe zij ergens over denken of ergens ervaring mee hebben</i> (PC/A/I) ((IC/A/S))				
Creëren van een veilige leefomgeving					
21	Bespreekt <u>algemene</u> omgangsvormen en regels in de klas <i>Bijv. maakt concrete afspraken met de klas m.b.t. omgang en interactie tijdens een bepaalde activiteit en omtrent zaken als verantwoordelijkheid, samenwerking en zorg voor en hulp aan elkaar</i> (IC/E/V) ((PC/E/B)) ((PC/E/I))				
22	Bespreekt <u>specifieke</u> omgangsvormen en regels m.b.t. het omgaan met verschillen <i>Bijv. benoemt regels omtrent gelijkwaardigheid, respect en non-discriminatie t.o.v. (etnisch/ culturele/ religieuze/ talige/ sociaal economische/ gezins-) achtergrond, sekse, seksuele oriëntatie en/of speciale behoeften.</i>				
23	Is gericht op het handhaven van omgangsvormen en regels <i>Bijv. specifiek: reageert als leerlingen elkaar onheus bejegenen; Wijst op uitingen van discriminatie, racisme, seksisme en misbruik van macht; Anticipeert op negatieve groepsprocessen</i> (PC/E/B) ((IC/E/V)) ((PC/E/I)) (PC/E/S) (IC/A/S)				
24	Maakt in de klas processen en patronen in omgang en communicatie bespreekbaar <i>Bijv. evalueert tijdens of na een les hoe de les verliep op dit punt, of pauzeert een activiteit en gaat hierover in gesprek op momenten dat dit niet (of juist wél) goed verloopt op dit punt</i> (IC/C/V))				
25	Stuurt en begeleidt het groepsproces m.b.t. interactie tussen de leerlingen <i>Bijv. zet bewust op bepaalde momenten bepaalde werkvormen in en/of laat bewust bepaalde leerlingen wel/niet samenwerken om sociale structuren te doorbreken</i> (IC/E/S)				
26	Gebruikt conflictsituaties om problemen te verhelderen (negeert/ vermijdt deze niet) (PC/E/I)				
27	Gaat in gesprek over (verschil in) normen en waarden in omgang en relaties (IC/C/S))				
28	Maakt leerlingen medeverantwoordelijk voor de sfeer en het klimaat in de klas <i>Bijv. laat leerlingen zelf op zoek gaan naar oplossing van/ omgang met conflicten</i> (PC/E/S))				

		Wel	Z/M/S/ZS	Niet	Opmerking/Voorbeeld*
Stimuleren van multi-perspectiviteit					
29	Brengt verschillende perspectieven op gebruiken, verhalen en betekenissen rondom voorwerpen en tradities en hun historische betekenis in in de les <i>Hierbij gaat het om materieel en immaterieel erfgoed in de zin van 'sporen uit het verleden in het heden, die zichtbaar en tastbaar aanwezig zijn'. Dat kunnen voorwerpen zijn als monumenten, kunstwerken, verzamelingen en archieven, maar ook de daaraan verbonden gebruiken, verhalen en gewoonten.</i>				
30	Gebruikt ook andere/ minderheids perspectieven en verhalen in de les <i>Bijv. Put daarbij uit diversiteit in de klas (bijv. bagage en ervaring van leerlingen met andere achtergrond dan meerderheid) en/of buiten de klas (bijv. bepaalde etnische groepen in de samenleving)</i>				
31	<u>Maakt expliciet</u> dat er verschillende perspectieven op gebruiken, verhalen en betekenissen bestaan				
32	Stimuleert leerlingen verschillende perspectieven op gebruiken, verhalen en betekenissen onder woorden te brengen				
33	Laat zien dat hij nadenkt over zichzelf en (de vorming van) zijn eigen perspectief <i>Bijv. wanneer hij zijn visie op een bepaald onderwerp uit geeft hij aan hoe deze gegroeid/ veranderd is</i>				
34	Stimuleert leerlingen om na te denken over zichzelf en (de vorming van) hun eigen perspectief				
35	Stimuleert leerlingen hun eigen perspectief onder woorden te brengen				
36	Stimuleert leerlingen zich te verplaatsen in anderen				
37	Bespreekt (uitingen van) stereotypen				
38	Bespreekt (uitingen van) vooroordelen				
39	Bespreekt verschil tussen oordelen en vooroordelen				

3) Leeromgeving en lesinhoud		Wel	Z/M/S/ZS	Niet	Opmerking/ Voorbeeld*
Leeromgeving					
40	Biedt leermaterialen en -middelen aan die passen bij de verschillende achtergronden van de leerlingen (VC/C/S)				
41	Gebruikt verscheidene strategieën om kinderen met verschillende achtergronden te betrekken bij het leren (PC/D/I)				
42	Zorgt voor een leeromgeving die leerlingen bewust maakt van de ander (PC/D/I)				
43	Stimuleert de belangstelling van leerlingen voor andere culturen, gebruiken, overtuigingen en talen (PC/D/I)				
44	Zet de verschillen tussen leerlingen in als een verrijking voor de leefomgeving (PC/D/S)				
45	Biedt een rijke culturele leeromgeving, waarbij de stad als bron wordt gebruikt (PC/D/V)				
Lesinhoud					
46	<u>Verwerkt in de lesinhoud</u> verschillende perspectieven op gebruiken, verhalen en betekenissen rondom voorwerpen en tradities en hun historische betekenis <i>Hierbij gaat het om materieel en immaterieel erfgoed in de zin van 'sporen uit het verleden in het heden, die zichtbaar en tastbaar aanwezig zijn'. Dat kunnen voorwerpen zijn als monumenten, kunstwerken, verzamelingen en archieven, maar ook de daaraan verbonden gebruiken, verhalen en gewoonten.</i>				
47	<u>Verwerkt ook</u> minder bekende perspectieven en verhalen in de lesinhoud				
48	Zet bagage en ervaring van leerlingen in t.b.v. de lesinhoud				
49	Biedt expliciet lesinhoud aan rondom sociale omgang, relaties en communicatie <i>Bijv. bespreekt met leerlingen wat macht en status is; wat uitsluitingsmechanismen als stereotypen, vooroordelen, discriminatie, racisme en seksisme zijn; Stimuleert leerlingen uitsluitingsmechanismen in de eigen realiteit te herkennen; Bespreekt met leerlingen wat rolmodellen zijn en hoe deze werken; Stimuleert leerlingen te reflecteren op eigen rolmodellen; Bespreekt met leerlingen hun percepties van sociale segregatie en mobiliteit (IC/E/V); Bespreekt met kinderen de positie van de leerlingen in de klas en schoolorganisatie (IC/E/V)</i>				

**Ruimte voor opmerkingen/ voorbeelden*

FEEDBACK: WAT BETEKENT MIJN ODC-SCORE?

Scoringwijze 1: Bepaal scores voor hoofd- en subcategorieën van de ODC

Tel de scores bij 'Wel' op; een score telt als één punt.

Bij optellen van de scores 'Z/M/S/ZS' (zwak / middelmatig / sterk / zeer sterk): Z = 1 punt; M = 2 punten; S = 3; ZS = 4.

		<i>Min-Max</i>	<i>Min-Max</i>
1. Communicatie tussen de leerkracht en de ander	item 1 t/m 16	0-16	16-64
Algemeen:	item 1 t/m 10	0-10	10-40
Bij conflict:	item 11 t/m 16	0-6	6-24
2. (zicht op) leerlingen en relaties in de klas	item 17 t/m 39	0-22	22-88
Zicht op leerlingen	item 17 t/m 20	0-4	4-16
Creëren van een veilige leefomgeving	item 21 t/m 28	0-8	8-32
Stimuleren van multi-perspectiviteit	item 29 t/m 39	0-10	10-40
3. Leeromgeving en lesinhoud	item 40 t/m 49	0-10	10-40
Leeromgeving	item 40 t/m 45	0-6	6-24
Lesinhoud	item 46 t/m 49	0-4	4-16

Scoringwijze 2: Bepaal scores aan de hand van de competentiematrix HvA-PABO/UPvA

Verschillende items zijn (deels) overgenomen uit de competentiematrix van de Pabo HvA en de UPvA. Er zijn items gebruikt uit de volgende vier competentiedomeinen:

Tel de scores bij 'Wel' op; een score telt als één punt.

Bij optellen van de scores 'Z/M/S/ZS': Z = 1 punt; M = 2 punten; S = 3; ZS = 4.

	<i>Min-Max</i>	<i>Min-Max</i>
• Interpersoonlijke competenties (hiervoor afgekort met IC)	0-8	8-32
• Pedagogische competenties (PC)	0-12	12-48
• Vakdidactische competenties (VC)	0-1	1-4
• Competenties m.b.t. samenwerken met de omgeving (SO)	0-2	2-8

Deze kleuren (geel, blauw, groen en oranje) zijn in het invulformulier van de ODC in de linker kolom weergegeven wanneer een item (grotendeels) uit de competentiematrix overgenomen is.

- Binnen de verschillende competentiedomeinen van de competentiematrix bestaan verschillende componenten, aangegeven met letters A – G.
- Daarnaast worden er binnen de competentiematrix ontwikkelingsniveaus aangegeven: Beginnend, In ontwikkeling, Startbekwaam, Vakbekaam, Excellent.
- Wanneer een item uit de competentiematrix overgenomen is wordt dat na het item aangegeven tussen haakjes.
Bijvoorbeeld: (IC/E/S) = Interpersoonlijke competenties/ competentie E / niveau Startbekwaam.
- Vaak zijn er, ter aanscherping of specificering, kleine wijzigingen gemaakt in de formulering van de competentie. In dat geval staat de bovengenoemde codering tussen twee haakjes: ((.....)).

Feedback of suggesties voor aanscherping?

Dit is de eerste versie van dit instrument. De wens is het instrument verder te blijven ontwikkelen en aanscherpen. Suggesties daarvoor zijn welkom!

Contact: Inti Soeterik (i.m.soeterik@uva.nl), Robert van Mulligen (r.c.van.mulligen@hva.nl)